

به‌رگريه‌ك له‌روۆی ژنانی كورد له‌دادگاييکردنی تاوانبارانی ئەنفالدا كه ژال ئە حمەد-سليمانی

له‌به‌رئه‌وه‌ی بېینی سهدامی ديكاتتۆرو داروده‌سته‌كه‌ی له‌ناو قه‌فه‌زی تاوانباریدا خه‌ونیکی له‌میژینه‌ی هه‌موو كوردیكی نیشتمانپه‌روه‌رو عه‌داله‌تخواز بووه 2006/8/21 له‌گه‌ل یه‌كه‌م دانیشتی تاییه‌ت به‌دۆسیی ئەنفالدا ئەو خه‌ونه‌هاته‌دی ، زۆر ئاساییه‌ كه‌ مرۆقی كورد خواست و داواكاری گه‌وره‌ی هه‌بیت له‌میان‌ه‌ی شایه‌تیداندا له‌دژی ئەو رژیم‌ه‌ی به‌دریژی ته‌مه‌نی به‌ئاگرو ئاسن له‌گه‌ل میله‌ته‌ی كوردا جوولاه‌وته‌وه‌، به‌لام ئەوه‌ی ئاسایی نییه‌ ئەو ده‌نگه‌ نارەزاییه‌ ناوخۆییانه‌یه‌ كه‌بۆ ره‌خه‌گرتن له‌ئاستی هۆشیاریی شایه‌ده‌كان وگه‌وره‌یی ته‌مه‌نیان و ره‌گه‌زه‌كه‌یان و قسه‌کردنیان به‌شیوازیکی پر له‌سۆزو گه‌لیك شتی تری له‌مجۆره‌ به‌رزده‌كرینه‌وه‌“ تاكار گه‌یشته‌ ئەوه‌ی له‌به‌رنامه‌یه‌کی ته‌له‌فزیونی راسته‌وخۆدا هاوولاتییه‌ك له‌قه‌لادزی وه‌ هیرشیکي نارەوا بكاته‌ سه‌ر یه‌كێك له‌به‌هیزترین ئەو ژنه‌ شكاتکارانه‌و بلیت نه‌ده‌بوو بازنی ئائتونی له‌ده‌ستدا بیت!

ئەوه‌بوو زۆر له‌عه‌قله‌ پیاوسالاره‌كانی ناو كۆمه‌لی كورده‌واریش له‌سه‌رو به‌ندی دانیشته‌كانی دادگای بالای تاوانه‌كانی عیراق بۆ دادگاييکردنی سهدامی ديكاتتۆرو داروده‌سته‌كه‌ی له‌سه‌ر تاوانی ئەنفال و جینۆساید به‌هه‌لیانزانی ئەو بۆچوونه‌ هه‌له‌یه‌ دووپاتبكه‌نه‌وه‌و له‌میدیاكاندا بیشه‌رمانه‌ بیدركینن كه‌ ژنه‌ شكاتکاره‌كان به‌عاتیفه‌ قسه‌ده‌كه‌ن یان ده‌گرین ئەمه‌ گوايه‌ سود به‌دۆسییه‌كه‌ ناگه‌یه‌نیت و هه‌قه‌ به‌به‌لگه‌وه‌ قسه‌ بکه‌ن.

ئەم قسانه‌و وته‌ی ئەو خانمه‌ پارێزه‌ره‌ی ئەم رۆژانه‌دا دیداریکی له‌كوردستانی نویدا بلاوبوووه‌ بوونه‌ مایه‌ی ئەوه‌ی پردی ته‌حه‌مولکردی بیده‌نگیم بپچرپیت و له‌ئه‌نجامدا ئەم نووسینه‌ له‌دايك ببيت. ئەو پارێزه‌ره‌ به‌رپزه‌ نه‌گه‌رچی خوشحالمانه‌كات به‌و بۆچوونه‌ی كه‌ ده‌ئیت ژنانی كورد وه‌كو شیر په‌نجه‌یان بۆ ناو چاوی سهدام دريژ ده‌کرد له‌ناو هۆلی دادگادا كه‌چی هه‌ر له‌هه‌مان دیداردا ده‌ئیت: (شكاتکاره‌كان پیره‌مێردو پیره‌ژنن و به‌رپرسه‌كان كه‌ كیمیا‌باران و ئەنفالیان به‌چاوی خۆیان بېینیوه‌ باشتر ده‌توانن شایه‌دی بدن)!

له‌كۆی هه‌موو ئەو بۆچوونه‌ هه‌لانه‌دا كه‌دژ به‌توانای شكاتکاره‌كانی دادگاييکردنی سهدامی تاوانبار ده‌بردراون نا‌ئۆژیکیه‌ك به‌دیده‌كه‌م بۆیه‌ ئەم چه‌ند پرسپاره‌ رووبه‌رووی ئەو به‌رپزانه‌ ده‌كه‌مه‌وه‌:

پرسیاری یه کهم " ئایا مروّف که پیر بوو ئیتر به که لکی هیچ نامینیت و بو شایه تیدان دهستنادات؟ ده توانم بزنام چ دهقیکی یاسایی پشتیوانی لهم ناهه قیه دهکات دهرهق به به سالآ چووان؟، ئه ی باشه راده ی زانستی ئه و بوچوونه له کویدایه که پیی وایه به ته نیا مه سنوله کان ده توانم هه موو گرفته کان چاره سه ربکه ن و هه موو دهرگا داخراوه کان بکه نه وه له به رئه وه ی کلیلی سیجرییان پییه؟

بو خوم له و باوه رده دا نیم هیچ به رپرسیک هینده ی گوندنشینیکی کوردستان له ورده کارییه کانی تراژیدیای نه نفالدا ژیا بیته به تاییه تی له نه زموونی تالی زیندانی نوگره سه لمان گه رابیته وه و بتوانیت لهم رووه وه شایه دی بدات. سه بارت به وه ی شکاتکاره کان پیره ژن و پیره میردن ئیمه ی کورد ده بیته ئه و حه قیقه ته باش بزانی که واقیعی نه نفال خوی به و جوړه بووه که چاره نووسی ژنان و پیوانی گه نج ناو گوړه به کومه له کان بووه پیره ژن و پیره میرده کان رهوانه ی زیندانه کانی دوو بزو نوگره سه لمان و نهوانی تر کران و دواتریش به لیبوردنیکی گشتی نازادکران و وه کو شایه دهحالیکی دل پرله که سه ر گه راونه ته وه بو لای گوندیکی خاپورکران و که س و کاری چاره نووس نادیارو سه روه ت و سامانیک که هه مووی له لایه ن جهیسی عیراقی و جاشی خومانییه وه به تالان براوه، که واته شایه دهحاله کانی نه نفال نهوانه ی سه دامی خوینرپر نه یکوشتوون و پیی وابووه بو خویان ده مرن و نهینی کاره ساتی نه نفال له گه ل خویان ده به نه ناو گله وه نهوانه ن که له ته مه ندان.

به ریزان بو خوم له چه ند وتاریکی تریشدا ئه وه م وتوووه که شایه دهحاله کانی نه نفال له هه موو شاعیرو رومانوس و فیلمسازو شانوکارو نیگارکی شه کانی کورد به توانا تر بوون تانیستا له گوزار شتکردنیان له کاره ساتی دلته زینی نه نفال، ئیمه که سمان نه ماننتوانیوه له به ره مه کانماندا پالنه وانیکی وه کو نه جیبه خان بخولقینین که ئه م شیره ژنه یه که م ژنه شکاتکاری کورد بوو له دووه م دانیشتنی دادگادا نازایانه رووبه پرووی سه دامی دیکتاتور وه ستاو وتی:

(سه دام هاواری ده کرد الشعب العیراقی نه گه ر ئیمه شه عبی عیراقی بووین بو به و جوړه چه که لیی داین؟) به رای من نه گه ر گه وره ترین خوینه واری کوردیشمان به ردایه ته هوئی دادگا نه ییده زانی ئه و قسه کاریگه رو به لگه به هیزه ی به کاره یانی چه کی کیمیایی له لایه ن سه دام و داروده سته که یه وه بخاته پروو.

که ئه دییه عه بدوئالا له دانیشتنی سییه می دادگای بالای تاوانه کاندان له به رده می دادوهر عه بدوئالا نه لعامری وه ک شکاتکاریکی تری کورد خستیه پروو ئه دییه وتی: (منداله کانم له به رنه خوشی کوکه

شهرمده‌که‌ن بچنه ناو هاوړپیکانیان) ئەم قسه‌یه ویزدانی سه‌رحم مروڤایه‌تی ده‌وروژنییت و به‌نگه‌یه‌کی زیندووو له‌سه‌ر درنده‌یی رژیمه‌که‌ی سه‌دام حسین. له‌وه‌ش گ‌رنگ‌تر نه‌وه‌بوو که‌زۆر راشکاوانه‌و به‌ده‌ر له‌و شه‌رمه‌ی ژنی کوردی پیناسراوه له‌به‌رده‌م نه‌و هه‌موو پیاوه‌دا ئەم ژنه نه‌خوینده‌واره گ‌وندنشینه‌ وتی: (دوا‌ی کیمیا‌یه‌که‌ سی مندائیم له‌بارچوون له‌ناو ره‌حممدا پارچه‌پارچه‌ بوون) وتیشی که‌راپۆرتی پزیشکی هه‌یه‌و بو‌یان هه‌یه‌ پشکنینی بو‌ بکه‌ن. بو‌ ناگاداریشتان ئەم ژنه له‌نیفاده‌که‌یدا ئاماژه‌ی به‌وه‌داوه که‌به‌ر له‌کیمیا‌یه‌که‌ مندائی تری بو‌وه‌و هیچ گ‌رفتیکی له‌مه‌سه‌له‌ی مندال بو‌وندا نه‌بو‌وه.

هه‌ر له‌دوو‌ه‌م دانیشتنی دادگادا ژنه‌کوردو شکاتکاریکی تر که‌نه‌نفال و کیمیا‌ییباران دیده‌یه‌کی تری کورد بو‌و کاریگه‌ریی چه‌کی کیمیا‌یی هینده‌ ئاشکرا‌بوو له‌سه‌ری که‌له‌وه‌لامدانه‌وه به‌خسرا چونکه نه‌یده‌توانی به‌سانایی قسان بکات.

به‌راستی غه‌دریکی گه‌وره‌یه نه‌گه‌ر ئەم شایه‌دحاله‌ ژنه چاونه‌ترسانه به‌پیره‌ژنی نه‌خوینده‌وارو که‌متوانا له‌قه‌ئه‌م به‌دین و پیمان وابی‌ت هه‌ر پیاوان یان به‌رپرسه‌کان ده‌توانن هه‌موو شتی‌ک سه‌رکه‌وتووانه رای‌ی بکه‌ن!

ئەم ژنه کوردانه‌ی که‌تانیستا شایه‌دیانداهه شایسته‌ی میدالی ریزنیانان به‌تاییه‌تی نه‌گه‌ر به‌بیری خو‌تانی به‌ینه‌وه که‌له‌دادگاییکردنی سه‌دامدا بو‌ مه‌سه‌له‌ی دوجه‌یل ژنانی‌ک له‌پشتی په‌رده‌وه شایه‌دییان داو ته‌نانه‌ت ده‌ستکاریی مایکه‌کانیش کرابوو بو‌ گ‌ورینی ده‌نگی شکاتکاره‌که‌و ده‌نگه‌کان زۆر نزیک بو‌ون له‌ده‌نگی پیاو هینده‌ گ‌ر کرابوون نی‌مه‌ زۆر سه‌ره‌رزین به‌و ژنه کیمیا‌یی و نه‌نفال‌دیده‌ی ویرای نه‌وه‌ی یه‌که‌م ژنه شکاتکاربوو له‌دۆسیه‌ی نه‌نفالدا ده‌رکه‌وتنیشی به‌و جله‌کوردیه‌ جوان و خشله کورده‌وارییانه‌وه په‌یامیکی گه‌یاندده دوژمنانی کورد که نه‌نفال و کیمیا‌باران نه‌ک هه‌ر نه‌یکوشتووین و به‌تالان‌بردنی سه‌روه‌ت و سامانی‌شیان نه‌بو‌ته هوی له‌برسا مردنیان.

هه‌موومان نه‌و راستییه ده‌زانین که‌به‌ته‌نیا دوژمنه‌کانی کورد چه‌زده‌که‌ن کورد به‌زه‌لیلی و رووت و ره‌جائی ببینن، مروڤی کورد خه‌سه‌له‌تی وایه که ده‌چیته بو‌نه‌یه‌که‌وه نه‌گه‌ر به‌قه‌رزیش بی‌ت خوی پو‌شته‌و په‌رداخ ده‌کات بو‌ نه‌وه‌ی دۆسته‌کانی شادبکات و دوژمنه‌کانیشی بته‌قن، نه‌و خانمه کورده‌ی ناوی نه‌جیبه‌خانه زۆر نه‌جیبه‌انه هاته پێشه‌وه‌و نموونه‌یه‌کی پێچه‌وانه‌ی نه‌وه‌ی پێشاندا که

دومنان چاوهروانیان دهکرد... له بهر نه وهی روژی دادگاییکردنی سه دام و تاوانباره کانی تر خوشترین روژه لای هه موو کوردنیک و به تاییه تی بو نه نفال دیده کان بویه به جوانترین شیوهش که وتنه بهرچاوو نه جیبه خان به دوژمنانی ناو قه فه زو دهره وهی قه فه زه که ی وت له سایه ی نازادی و حوکی خۆمانیدا من نه و هتا هه ر شازنم.

لیه ردا ده مه ویت نه و پرسیارهش بکه م له کورد خوی که نایا بوچی شهش تاک بازن به ژنیک رهوا نابینیت که کاریگه ری چه کی کیمیایی ژیانی لی تال کردوووه و یاده وه ریبه ناخوشه کانی نه نفالیش روژانه نازاری ده دن؟ بوچی له خۆمان نا پرسین نه وهی رژیمی به عس له م ژنه کورده ی زه وتکردوووه چه ندجار زۆتر بووه له وهی که نه مرۆ هه یه تی؟

بیجگه له م هه ئویسته جوانه ی نه جیبه خان پیاویکی کوردیش به قسه یه کی هه مان ته حه دا کردنی نه و خانمه ی تیادا هه ستیپیده کرا نه و کاته ی که نه م پیاوه باسی له ژن و مندائه نه نفالکراوه کانی کردو وتی که نه وان نه نفالکراون من له شه ری ئیران-عیراق دا نه سیرکراوم له کۆتایی قسه کانیدا باسی له وه کرد پاش گه رانه وهی و سۆراخکردنیک زۆری خیزانه که ی نیستا ژنی هیناوه ته وه و شهش مندائی هه یه (له م قسانه ییدا شهش په نجه ی له به رده م سه دام و دارودهسته که ییدا به رزکرده وه و ته حه دا له چاوه کانی ده باری).

جوانترین دیمه ن و هه ئویسته کان ناو هوئی دادگا زۆرن، به لام جل و خشله کانی نه جیبه خان و شهش مندائه که ی نه و پیاوه کورده له ناخه وه مروقی ده هه ژاند و نه مانه گولله بوون بو سه ر دئی تاوانباران، راسته نه م دوو مه سه له یه له پرووی یاساییه وه لاوه کین و کاریگه رییان نابیت بو سه ر ناراسته ی دادگاییه که، به لام کاریگه ری گه وره یان له سه ر رای گشتی جیهانی دهره وه به جیهیشتوووه چونکه نابیت نه وه له یادبکه یین که دادگاییکردنی سه دام دادگاییکردنیک ئاشکرایه و له سه ر پای جیهان به شیکی زۆری لیده بینریت.

پرسیاری دووه م/ نایا نه و ژنانه ی که تانیستا وهک شکاتکار له به رده م دادگادا ناماده بوون هه ر هه موویان هه ر ژنی ماله وه و نه خوینده وار بوون؟

بیگومان نه خیر، به لام بوچی باس له و ژنه پیشمه رگه و نووسه ره ناکریت که به ئاستیک رووناکبیری به رزه وه شایه دیدا؟ نه وه یان بیگومان له به رزه وه ندیی نه و کهس و لایه نانه دا نه بووه که هه ر به زۆری

زۆرداری دهیانەوێت ئەو بەسەلێن کەشکاتکارانی کورد لە ئاستی پێویستدا نین بە تاییهتی ژنه کورده شکاتکارهکان.

د. کاترین ئەلیاس میخایل لەدانیشتنی چوارەمی دادگادا بەهەمان ئاستی نازایهتی دەسته خوشکە شکاتکارهکانی تری هاته پێشهوهو بەبەلگهوه تاوانهکانی ئەنفال و جینۆسایدکردنی میلهتی کوردی خستهروو، ئەم خانمە ئیستا نووسەرەو لەویلیایهتی قیڕجینیای ولاته یه کگرتوووهکان دهژی و سائی 87 پێشمه رگه ی حزبی شیوعی بووه له گوندی زیوه ئەو کاتهی کە بارهگای ئەو حزبه کیمیایی باران کراوه.

د. کاترین وینەیهکی وهك بهلگه پيشاندا وتی ئەمە ناوی (سیفان) ه و ئەو کاتهدا 40 رۆژبوو ئیستا لەدانیمارک دهژی و لەرووی عه قلییهوه تهواو نییه، ههروهها وینە ی مندالیکی تری به ناوی (مهجد) خستهروو که دوو سالان بووه له کاتی کیمیاییه که داو بیست رۆژ چاوه کانی له ده ستداوه.

پرسیاری سییه م / ده لێن ژنه شکاتکارهکان ده گرین و به عاتیفه قسه ده که ن نهك به به لگه وه؟
من نازانم گریان و نه گریان چی له و مه سه له یه ده گۆریت که به لگه ی تاوانه که به سه ر جه ستە ی قوربانیه شکاتکارهکان خویانه وه یه، یه کیکی تر له و مه سه لانه ی که با سه ده کریت هه مان بۆ چوونی کومه له دواکه و تووه کانه که پێی وایه ژن به ته نیا بوونه وه ریکی عاتیفه و ناتوانیت واقعی بیت ههروهها گریان وا لیکده ده نه وه بۆ ژن که نیشانه ی بیهیزییه له کاتی کدا نیشانه یه کی روونی ئینسانی بوونه و له کاتی شایه دیدا هه ندیک له پیاوه کانی هه ر دلێان پر بووه و گریان ئەم حاله ته شایه دیدانه که یان ناگۆریت له عه قلیه وه بۆ عاتفی.

چونکه فرمی سک و هه ناسه ی توندو کوکه ی شکاتکاره کانی به لگه ن بۆ ئەو نازاره ی چه شتوویانه .
یه کیك له ژنه کورده شکاتکاره قاره مانه کانی دادگاییکردنی سه دامی دیکتاتور که له ده یه م دانیشتنی دادگادا ئیفا ده ی خویدا ناوی عیسه ت عه بدو لقادر ئە حمه د بوو ئەم ژنه وێرای ئە وه ی له لیستی کدا ناوی (70) که سی ئە نفال کراوی گونده که یانی خسته به رده ستی دادوهر محه مه د عریبی زۆر چاونه ترسانه ییش ناماده یی خویینیشاندا له لایه نی لێژنه یه کی پزیشکیه وه پشکنریت بۆ دۆزینه وه ی کاریگه ریه کانی چه کی کیمیایی له سه ر جه ستە ی.

هەر سه بارهت به خستنه پرووی به هیژترین به ئهگه کانی تاوانبارکردنی سه دام و دارودهسته که ی شه مسه رۆسته م کاکه برا ئاشکرای کرد که پیناسه ی خوی و میرده که ی و فۆرمی خۆراکه که یان له گۆرپییکی به کۆمه ئدا دۆزیوه ته وه پاش رزگارکردنی عیراق نه و گۆره به کۆمه ئه له لایه ن ریکخراویکی نیوده و له تی بیلایه نه وه هه ئدراوه ته وه و به ئهگه نامه کانیش به سلاید له ناو هوئی دادگا له لایه ن دادوهی پارێزهری مافی تاکه که سییه وه پیشاندران.

پرسیاری چواره م: ئایا نه وانه ی که بییان وایه ئاستی ژنانی کورد باش نییه ده زانن ئامارو ریژه ی نه و ژنه کوردانه چه نده که بهر شالۆی کیمیاباران و نه نفال که وتوون به وانه شه وه که ده ستدریژی سیکسیان کراوه ته سه ر ویپرای نه و کچانه ش که به ولاتی میسر فرۆشراون؟
ئایا ژن له کاتی که قوربانی تاوانییکی وا که وره یشه هه ر شایسته ی به رگریی له خۆکردن و له پرووی تاوانباراندا راوه ستانی نییه؟

ئیه ده زانن به یی ئاماریک که له ژ (4078) ی کوردستانی نوێ دا بلاو کراوه ته وه به ته نیا له ناوچه ی خۆشناوه تی (111) ژن بهر شالۆی نه نفال که وتوون؟

نه ی گویتان له وته دلته زینه کانی شکاتکار ره فعه ت محمه د سه عید نه بوو که وتی له نوگره سه لمان چه جاج دوو کچی هه ئبژاردبوو له ناو ژووری ئافره تاندا پۆلیسه کان هه ر رۆژه ی یه کیکیان بو ده برده ژووره وه و کاتی که کچه کان ده گه رانه وه ده گریان و ده یانوت چه جاج ده ستدریژی سیکسی کردۆته سه رمان؟

ئه گه ر ژنان خویان ئاماده نه بن کی باسی ئازاردانی هه ستی دایکایه تی نه وان بکات؟
ئه وه تا له دوانه یه مین دانیشتنی دادگا دا ئامینه ئه حمه د عه لی باس له وه ده کات چون مندائه سی سالانه که ی به ناوی شاهۆ له زیندانی دووبز بو ماوه ی 8 سه عات و نیویک لی جیا کرۆدۆته وه و به مشیویه نه شکه نجه ی ده روونی نه وو دایکه کانی تریاندا وه و نه وو ژنه کانی تریش زۆر پارونه ته وه تا مندائه کانیان بو بگێر نه وه، یان باس له وه ده کات که چون مندائه کان تووشی سکچوون و رشانه وه بوون له سجنه که داو زۆریان لی مردوو که نه م ژنه شکاتکاره بو خوی مندالیکی به ناوی گولائه مردوو نه گه ر نه م ژنانه خویان له هوئی دادگا نه بن کی باسی نه و ژنانه بکات که له کاتی نه نفالدا دووگیان بوون و له زیندانه کاندایان بووه، ئامینه چه سه ن فه ره ج ده لیت:

له سجندا له دویز مندالییکم بوو له وه زعیکی بی نان و ناوی و هیچ پیداو یستییه کم له لانه بوو بویه
ناوم نا (بیان).

ئه مانه و چه ندین نمونهی تر که له دانیشتنه کانی ئایندهی دادییکردنی سه دامی دیکتاتوردا
گوئیستی ده بین شایه نی لیکدانه وه و پیروز سه یرکردن، ئه و ژنه کورده ئازایانهی رو به رووی سه دام
و عه لی سه سن مه جیدو تاوانباره کانی تر بوونه وه داستانیکیان بو خویان و نه وه کانیان
تۆمارکرد، ئه وان و یرای ئه وهی پالنه وانی حیکایه تی جه رگبری کیمیاباران و ئه نفالن شیره ژنی ناو
ئه و دادگایه ش بوون که به دادگای سه ده نازه کروه و گه وره ترین دیکتاتوری ئه م سه رده مه ی تیادا
دادگاییده کریت هه فه ژنه شکاتکاره کانی ناوچه کانی تریش به چه پکه گول و ئافه رین پیشوازیی
بکرین وه ک چون ژنه ئه نفال دیده کانی گه رمیان پاش شایه دیدان که گه رانه وه بو ناوچه کانیان
گوئباران کران.